

Siyasal İktidar ve XXI. Yüzyılda Yeni İktidar Öngörülerinin Bürokrasi Açısından Değerlendirilmesi

Kağan Sargı¹

Ahmet Yazar²

Özet

Çalışma kapsamında siyasal iktidarın niteliği, işlevi ve temel bileşenleri üzerinde durulmuş, içinde bulunduğumuz yüzyılın son dönemlerine ilişkin olarak iktidarın dönüşümü tartışılmış ve günümüzün yeni koşulları bağlamında XXI. yüzyılda siyasal iktidarların alacağı yeni biçimler ve içerikler üzerinden yeni bir projeksiyon ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın amacı XXI. yüzyılda siyasal iktidar öngörülerinin bürokrasi açısından değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda alan yazın taranmıştır. Çalışma, kavramsal ve kuramsal bir nitelikte olup ampirik bir araştırmaya dayanmamaktadır. Çalışma XXI. yüzyılda siyasal iktidarların alacağı yeni biçim ve sahip olacağı yeni bileşenleri ortaya koyması bakımından özgün bir yöne de sahiptir.

Çalışma sonucunda özellikle XXI. yüzyılda siyasal iktidarların; dijitalleşme ve teknoloji, demokrasi krizleri, popülist otoriter hükümetler, jeopolitik ve bürokratik dönüşümlerce şekil, içerik ve işlev değişimi yaşayacakları belirtilmiştir.

Giriş

İktidar kavramı³ tarih boyunca sürekli evrim geçirmiş ve içinde bulunduğu çağın dinamiklerine göre farklı şekillerde tezahür etmiştir. XXI. yüzyılda küreselleşme, dijitalleşme, yapay zekâ, büyük veri gibi teknolojik

1 Dr., Bağımsız Araştırmacı, kagansargin@hotmail.com, Orcid Id: 0009-0007-4548-057X

2 Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, ahmet.yazar@erzincan.edu.tr, Orcid Id: 0000-0003-0350-8080

3 İktidar kavramı bu çalışma kapsamında siyasal iktidar kavramı çerçevesinde ele alınmıştır.

gelişmeler ve değişen uluslararası güç dengeleri, iktidarın doğasını da yeniden şekillendirmektedir. Geleneksel devlet merkezli iktidar anlayışının yerini, daha karmaşık ve çok katmanlı bir yapı almaktadır. Bu çalışmada, XXI. yüzyılda iktidarın nasıl evrileceği öngörülerek, çeşitli faktörlerin bu süreci nasıl etkilediği incelenecek ve küreselleşme, dijitalleşme, popülizm ve otoriterleşme, yeni güç dengeleri ve jeopolitik dönüşümler gibi XXI. yüzyılda iktidarın dönüşümünü etkileyen dört ana başlık ele alınacaktır. İlk olarak, küreselleşme sürecinin ulus devletlerin egemenliği üzerindeki etkisi ve çok uluslu şirketlerin rolü üzerinde durulacak; ardından dijitalleşme ve teknolojik gücün iktidarın doğasında nasıl köklü değişikliklere yol açtığı incelenecektir. Üçüncü kısımda, popülizm ve otoriterleşmenin yükselişi, demokrasilerin karşı karşıya olduğu krizlerle birlikte ele alınarak, halkın bu süreçteki tutumu analiz edilecektir. Son olarak, XXI. yüzyıldaki yeni güç dengeleri ve jeopolitik dönüşümlere odaklanılacak, küresel aktörlerin yükselişi ile şekillenen çok kutuplu dünyaya dair bir değerlendirme yapılacaktır ve her bir boyutun bürokrasiyle ilişkisi vurgulanacaktır.

1. Siyasal İktidar ve Siyasal Olanın Niteliği Üzerine

Her siyasal toplumda iktidar üç temel işlevi yerine getirir: karar alma (yasama), siyasal kararları uygulama (yürütme) ve uygulamayı denetleme (yargı). Bu işlevler sırasıyla yasama organı, hükümet ve bürokrasi ve yargı kurumu tarafından yerine getirilir. Siyasal sistemin türü ne olursa olsun, iktidar bu üç işleve göre örgütlenmiştir (Dursun, 1997: 11).

Siyasi iktidarlar farklı aktörlerle ilişkilerinde belirli güç kaynaklarına dayanmaktadır. Bunlar; (1) siyasi kurumların meşruiyeti, (2) bütçe yapma ve vergi koyma yetkisi, (3) temsili niteliğe sahip olmaları ve (4) siyasi partilerdir (Eryılmaz, 2010: 105-108).

Siyasal iktidar, toplumun kim tarafından, hangi ilkelerle ve nasıl yönetileceğini belirler. Meşruiyet, otorite, itaat ve toplumsal düzen gibi unsurları kapsayarak siyaset ilişkilerini şekillendirir. Aynı zamanda iktidarın kaynağı, güç kullanımı ve yasallık çerçevesinde toplumsal yapıyı düzenler (Cox ve Furlong, 1985: 9).

Siyasal iktidar yukarıda sözü edilen kavramsal çerçeveye ek olarak şu temel niteliklere sahiptir (Yazıcı, 2017: 6);

- Siyasal iktidarın kapsamı tüm toplumdur.
- Siyasal iktidar, en üstün yani hiçbir topluluğa tabii olmayan iktidardır.
- Siyasal iktidar, cebri tekele sahiptir.
- Siyasal iktidar, rıza ve itaati bünyesinde barındırır.

Siyasal sistem D. Easton'a göre, toplumsal öteki sistemlerden ayrılırken "yetkeci yolla varlık ve değer dağıtımını" işlevi yüklenir. Easton'un tanımı şu 3 özellik üzerine kuruludur (Oktay, 1997: 15);

- Siyasal sistemin değer ve varlık dağıtması,
- Bu dağıtımını yetkeci yolla yapması,
- Bu yetkeci dağıtımının bütün bir toplumu bağlaması.

Yukarıdaki tasnifleme daha çok kurumsal üst siyasete ilişkinken, Beck'e göre kurallara göre işleyen basit siyasetle, kuralları değiştiren düşüncüsel siyaset (alt-siyaset) ayırımını yapmak önemlidir (Beck, 1999: 202). Siyasallığın niteliği, derecesi bu ayırımı tespit edebilmenin ölçütüdür.

Seçim yapabilme ve özgürlük, siyasanın içeriğinin sağlanmasını sağlamaktadır. Bauman, sıklıkla bu nokta üzerine eğilmekte ve siyasetin özerk akılla, eleştirel düşünüşle kendisini besleyebileceğini belirtmektedir. Bauman'ın post modern açımlarıyla örtüştürebileceğimiz bu siyaset algılayışı, geleceğin siyaset anlayışına da ışık tutabilir. Zira modernlikle beraber "yabancılaşma" kavramı üzerinde sıkça durulurken artık "yersizleşme" (Bauman, 2000: 169), "mekânsızlaşma" kavramları üzerinden yeni siyaset analiz edilebilir.

Geleceğin siyasetinin biçimlenmesinde etkin rol oynayan "kriz"ler, kültürel boyutuyla çok çeşitli kavramsallaştırmaların yaşam alanı olmuştur. Habermas'ın "meşruiyet krizi", Beck'in "risk toplumu", değerler krizi, kültürel kriz gibi kavramlar yeni siyasanın oluşumuna veya çoğu zaman bir siyasanın oluşmamasına temel oluşturmaktadır (Bauman, 2000: 152).

Tablo 1: Siyasal Olanın Kategorileri (Siyasallığın Nitelik ya da Dönemleri)

Basit (kuralcı)		Düşüncüsel (kural değiştirici)
Siyasal sistemin siyaseti	Simgesel siyaset, iktisadi büyüme, tam istihdam, teknik ve toplumsal ilerleme	Devletin yeniden etkinleştirilmesi ya da başkalaşımı, siyasetin çekirdeğinin çıkartılması
Alt(sistemsel) Siyaset	Basit uzman rasyonelliği, teknokratik-bürokratik eylemselliğin başatlığı; özel alan	Rasyonellik reformu, siyasal girişimcilik, siyasal eylem mesleği
Siyasallaşmanın koşulları	Grev, parlamento çoğunluğu, devlet inisiyatifi, kolektif bireyci çözümler (Örneğin araba, sigortalar)	Siyasetin içinde ve dışındaki modernleşmeye ilişkin reformlar konusunda bir mutabakata ulaşmak için harcanan çabanın bir değişkesi olarak tıkanma, blokaj

Kaynak: (Beck, 1999: 204)

Zaman boyutunu yitiren, ilkeler çevresinde örgütlenmek yerine durumlar içine hapsolan tartışma, özünü yitirir. Sonrasında ise çağdaş siyasetin “medyalaştırılması”; medyanın sahnelediği biçimiyle algıların geçici akışı söz konusu olur (Guehenno, 1998: 31). Jean Baudrillard bu konuyu “simülasyon” kuramıyla, toplum ve kitle bağlamında sosyolojik açıdan izah etmektedir.

Siyasal iktidarlar artık bu yüzyılda krizleri ve belirsizlikleri yaratıcı yeni siyaset anlayışlarıyla aşmaya çalışacaklardır. Beck’in söylemiyle siyasal olanın icadı, eski düşmanlıkları yeniden üretmeyen, yenilemeyen, onları bir iktidar kaynağı haline getirmeyen, bunların yerine, yeni içerikleri, biçimleri ve koalisyonları tasarlayıp oluşturmaya çalışan, kendi kendini yaratıcı bir siyasete yerini bırakacaktır (Beck, 1999: 204). Değnilmesi gereken önemli nokta kendi kendisini tekrar yaratan ve ileriye dönük atılım halindeki ve çözümleyici siyasetin varlığıdır.

2. Küreselleşme ve İktidarın Dönüşümü

XXI. yüzyılda, küreselleşme süreci, iktidarın doğasını derinden dönüştürmüş ve ulus devletlerin egemenlik anlayışını aşındırmıştır. Küresel ticaretin hızla artması, çok uluslu şirketlerin küresel ölçekteki etkisi ve sınır ötesi iş birliklerinin çoğalması, geleneksel devletlerin mutlak otoritesini zayıflatmıştır. Bu süreçte, uluslararası örgütlerin, bölgesel iş birliği mekanizmalarının ve çok uluslu yapıların güç kazanması, ulus devletlerin egemenlik haklarını paylaşmak zorunda kaldığı yeni bir düzenin doğmasına neden olmuştur.

Küreselleşme, başlangıçta ekonomik bağlamda bir entegrasyon süreci olarak görülse de, zamanla siyasal ve toplumsal düzeyde de büyük değişimlere yol açmıştır. Özellikle Avrupa Birliği (AB) gibi supranasyonel yapılar, ulus devletlerin egemenliğini sınırlayan ve uluslararası iş birliğini teşvik eden yeni karar alma süreçlerini benimsemişlerdir. Bu tür yapılar, devletlerin dış politikalarını ve ekonomik politikalarını belirlerken, tek başına karar almanın yerine kolektif karar alma mekanizmalarını ön plana çıkarmaktadır (Friedman, 2007: 43). Bu durum, devletlerin küresel siyasetteki rollerini yeniden tanımlar ve bir yandan da ulus devletlerin geleneksel iktidar yapısının dönüşmesine yol açar.

Küreselleşmenin etkisiyle iktidar, devletlerin ötesinde farklı aktörlere doğru kaymaktadır. Çok uluslu şirketler, küresel ticaretin ve yatırımın en büyük oyuncularına haline gelmiş ve dünya ekonomisinin büyük bir kısmını kontrol etmeye başlamıştır. Bu şirketler, devletlerin ekonomik ve siyasi kararları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir ve bazen hükümetlerin ulusal çıkarlarını

bile gölgede bırakabilecek güce ulaşabilmektedir. Bu durum, devletlerin ekonomik ve ticari stratejilerinde bağımsızlıklarını kaybetmelerine neden olmakta ve iktidarın yalnızca fiziksel ve askeri güce dayalı olmaktan çıkarak ekonomik, kültürel ve dijital alanlara kaymasına zemin hazırlamaktadır (Held and Mc Grew, 2007: 158).

Ulus devletlerin egemenliklerinde meydana gelen bu aşınma, aynı zamanda uluslararası organizasyonların ve anlaşmaların etkisini artırmıştır. Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Avrupa Birliği gibi kuruluşlar, ulus devletlerin uluslararası alanda alacağı kararların şekillenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Küreselleşme, bu tür organizasyonların sayısının artmasına ve küresel yönetim yapılarının güçlenmesine olanak tanımıştır. Bu da devletlerin, bireysel olarak değil, ortak hedefler doğrultusunda karar almak durumunda kaldığı bir düzenin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ekonomik, çevresel ve sosyal sorunlar, tek bir devletin kapasitesini aşacak kadar büyük bir etkiye sahip olabilmektedir ve bu nedenle çok uluslu iş birliği gereklidir (Cerny, 2010: 45).

Küreselleşme, aynı zamanda yerel ve ulusal düzeydeki iktidar yapılarının da dönüşmesine neden olmuştur. Ulusal hükümetler, küresel ekonomik, çevresel ve teknolojik zorluklarla karşı karşıya kaldıkça, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gibi aktörler de daha fazla söz sahibi olmaya başlamıştır. Yerel düzeydeki iş birlikleri ve toplumsal hareketler, küresel düzeydeki kararlar üzerinde etkili olabilmektedir. Bu durum, iktidarın daha merkeziyetçi yapısından daha dağıtılmış ve yerleşmiş bir yapıya kaymasına yol açmaktadır. Küreselleşme, devletlerin yerine getirmesi gereken küresel yükümlülüklerle birlikte, yerel ve uluslararası aktörlerin daha eşitlikçi bir şekilde birbirleriyle etkileşimde bulunmalarını gerektirmektedir (Sassen, 2006: 84).

Bununla birlikte, küreselleşme süreci, ulus devletlerin zayıflaması ve egemenliklerinin paylaşılmasının yanı sıra, bazı devletlerin iç politikalarındaki değişimleri de tetiklemiştir. Küreselleşme ve yerel ekonomik sorunlar, bazı ülkelerde popülist ve otoriter eğilimlerin güç kazanmasına yol açmış, ulusal egemenlik adına uluslararası iş birliğini reddeden ve tek başına hareket etmeye çalışan hükümetler ortaya çıkmıştır. Bu tür eğilimler, küreselleşmenin sunduğu fırsatların yanı sıra, küresel iş birliğinin eksikliğinden kaynaklanan ulusal ve uluslararası krizleri de beraberinde getirmiştir. Örneğin, ABD'nin Trump yönetimi ile küresel iş birliğini sınırlaması, Çin'in ekonomik hegemonyasını güçlendirme çabaları ve Avrupa'daki yükselen milliyetçi hareketler, küreselleşmenin ulus devletler üzerindeki etkisinin karmaşıklığını ve değişkenliğini göstermektedir (Rosenau, 2003: 78).

Devletlerarasındaki yetki paylaşımının artması, politikaların kesiştiği alanlarda yönetimsel tutarsızlıklar ve siyasi çıkmazlara neden olabilmektedir. Ancak bu durum, aynı zamanda daha yaratıcı yönetim biçimlerinin ve esnek kurumsal çözümlerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Küresel düzeyde rekabet eden kurumlar ve kesişen yetki alanları, kimi zaman “yeni ortaçağcılık” olarak adlandırılan bir yönetim modeline yol açmaktadır (Cerny, 1998: 40). Öte yandan, uluslararası ve ulusal düzeyde yönetim pratikleri giderek iç içe geçmekte ve küresel krizlere karşı beklenmedik biçimde benzeşen politika süreçleri ortaya çıkmaktadır (Brenner, 2004: 73). Bu gelişmeler, planlanmış ya da kendiliğinden gelişen çeşitli reformlarla devletin işleyişinin dönüşmesini kaçınılmaz hale getirmektedir.

3. XXI. Yüzyılda İktidar Öngöruları

XXI. yüzyılda siyasal iktidarların alacağı yeni biçimlere ve içeriklere yönelik belirgin işaretlerden ve kuvvetli argümanlardan yola çıkarak özellikle dijitalleşme ve teknolojideki gelişmelerin, popülist otoriter yönetimlerin ve demokrasi krizlerinin, ayrıca jeopolitik ve bürokratik dönüşümlerin yeni siyasal iktidarlara siyaset alanı yaratacağını ifade etmek mümkündür.

3.1. Dijitalleşme ve Teknolojik Güç

Son yüzyılın en belirgin özelliklerinden biri de, dijitalleşme sürecinin hız kazanması ve teknolojik gelişimin devletler, özel sektör ve bireyler üzerindeki etkisinin giderek artmasıdır. Dijital dönüşüm, özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerindeki (ICT) ilerlemeler sayesinde, dünya genelindeki güç dengesini yeniden şekillendirmektedir (Castells, 2010: 54). Bu gelişmeler, geleneksel iktidar yapılarının dönüşümünü hızlandırırken, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda da yeni fırsatlar ve tehditler doğurmaktadır (Benkler, 2006: 120). Teknolojik gücün artan etkisi, devletlerin ekonomi, güvenlik, bürokrasi, sosyal yapı ve siyasi karar alma mekanizmaları üzerinde derin etkiler yaratmaktadır (Zuboff, 2019: 85). Bu etkileşim, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde değişen güç dinamiklerine yol açmaktadır.

Devletler, dijital dünyada egemenliklerini sürdürebilmek için yeni stratejiler geliştirmek zorunda kalmaktadır. Bu süreç, sadece ekonomik politikalarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda güvenlik, veri koruma, dijital altyapı güçlendirilmesi gibi çok boyutlu bir yaklaşımı da içermektedir. Siber güvenlik, devletlerin kritik altyapılarının korunmasında hayati bir rol oynamaya başlamıştır. Özellikle siber saldırılar ve dijital casusluk gibi tehditler, devletlerin dijital egemenliklerini savunmak için yeni politikalar geliştirmelerine yol açmaktadır. Ulus devletler, büyük teknoloji şirketleriyle

rekabet etmek ve dijital egemenliklerini korumak amacıyla veri politikalarını yeniden düzenlemekte ve bölgesel dijital ekonomiler yaratmaya yönelik adımlar atmaktadır (Slaughter, 2004: 112). Bu durum, devletlerin dijital alanlardaki egemenliklerini pekiştirme çabalarını hızlandırmakta, aynı zamanda yerel dijital pazarları geliştirme ve kendi veri kaynaklarını kontrol etme arayışlarını doğurmaktadır.

Teknolojik gelişmeler, geleneksel devlet gücünü sarsan yeni aktörlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Özellikle Silikon Vadisi gibi teknoloji merkezlerinde yer alan çok uluslu şirketler, dijital ekonominin önde gelen oyuncularını olarak devletlerden bağımsız gücün en büyük temsilcileri haline gelmiştir. Bu şirketler, sahip oldukları devasa veritabanları, küresel erişim kapasiteleri ve yapay zekâ teknolojileri sayesinde yalnızca ekonomik alanda değil, aynı zamanda sosyal ve siyasi alanlarda da belirleyici bir rol oynamaktadır. Teknolojik şirketlerin hükümetlerle iş birliği yapmaları, bazen devlet politikalarını şekillendirirken, bazen de devletlerin çıkarlarına karşı rekabet edebilecek düzeyde bağımsız hareket etmelerine olanak tanımaktadır. Bu durum, dijital egemenlik kavramını yeniden tanımlamayı ve devletlerin dijital alanlardaki gücünü pekiştirme gerekliliğini gündeme getirmektedir.

Dijital dönüşüm, geleneksel gücün yeniden dağıtılmasına ve asimetrik gücün artmasına neden olmaktadır. Gücün, yalnızca devletler ve büyük şirketler arasında değil, aynı zamanda bireyler ve sivil toplum kuruluşları arasında da dağıldığı yeni bir düzene doğru evrilmektedir. İnternet ve dijital platformlar sayesinde bireyler ve gruplar, geleneksel medya ve siyasi partilerden bağımsız olarak geniş kitlelere ulaşmakta, kendi siyasi ve toplumsal ajandalarını yaratabilmektedir. Bu, demokratik katılımın genişlemesi ve şeffaflık açısından önemli fırsatlar yaratırken, aynı zamanda yeni bir siyasi etkileşim modeli de ortaya koymaktadır (Cerny, 2010a: 75). Dijital platformlar üzerinden organize olan toplumsal hareketler, geleneksel siyasi yapıların dışına çıkarak kendi belirlediği politikaların peşinden gitmekte, bu da toplumsal değişimin hızlanmasına olanak sağlamaktadır.

Ayrıca, yapay zekâ ve otomasyon teknolojilerinin gelişmesi, ekonomik ve askeri stratejilerde de dönüşüm yaratmaktadır. Yapay zekâ destekli karar alma süreçleri, hem devletler hem de şirketler için yeni rekabet avantajları ve tehditler sunmaktadır. Siber sınırların bulanıklaştığı bu dönemde, devletler sadece fiziksel sınırlarını değil, aynı zamanda dijital sınırlarını da korumak zorundadır. Bu yeni dijital sınırlar, devletlerin ulusal güvenlik stratejilerini yeniden şekillendirmesine neden olmaktadır. Siber güvenlik ve dijital savunma, artık geleneksel askeri güç kadar önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, dijital altyapıların korunması ve dijital casusluk gibi tehditlerle mücadele,

devletlerin uluslararası arenadaki konumlarını belirleyen unsurlardan biri haline gelmiştir (Keohane and Nye, 1977: 89). Dijital güç, askeri gücün ötesine geçerek, devletlerarasındaki stratejik rekabetin yeni boyutlarını açığa çıkarmaktadır. Bu dönüşüm, sadece güvenlik alanında değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerde de yeni kuralların belirlenmesini gerektirmektedir.

Dijitalleşme ve teknolojik gelişme, iktidarın yapısını köklü şekilde değiştirirken, devletleri ve diğer aktörleri yeni gücün dinamiklerine uyum sağlamaya zorlamaktadır. Devletler, dijital egemenliklerini sürdürebilmek için teknolojiyi daha etkin kullanmak zorundayken, yeni aktörler de uluslararası sisteme dâhil olarak iktidar dengesini yeniden şekillendirmektedir. Bu dönüşüm sürecinde, siber güvenlik, veri politikaları ve dijital demokrasi gibi kavramlar, geleceğin siyasi yapısını belirleyecek temel faktörler olarak öne çıkmaktadır.

Çok katmanlı yönetişi daha uygulanabilir hale getiren dijital uygulamalar, büyük veriyle çalışmayı kolaylaştıran yapay zekâ uygulamaları, devletin yurttışla ilişkilerinde bürokrasinin dijitalleşmesi siyasal iktidarlariyle yeni politika belgelerine dönüştürülmektedir. Ancak bu noktada algokrasi⁴ gibi yeni siyasal iktidar türlerinin ortaya çıkması, insan hakları açısından dijitalleşmenin önemli etik sorunlar yaratması veya dijital kamusal alanda iktidar üzerine tartışmalar XXI. yüzyılın önemli konu başlıkları olarak gündemde olacaktır.

3.2. Popülizm, Otoriterleşme ve Demokrasi Krizleri

XXI. yüzyıl, küresel ölçekte toplumsal, siyasal ve ekonomik yapıları derinden değiştiren bir döneme işaret etmektedir. Bu değişimin temel dinamikleri arasında popülizm, otoriterleşme ve demokrasi krizleri öne çıkmaktadır. Popülist hareketlerin yükselmesi, otoriter liderliklerin güç kazanması ve demokrasiye duyulan güvenin azalması, iktidarın şekillenmesinde yeni öngörülerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Popülizm, özellikle son birkaç on yılda, dünyadaki birçok ülkede güçlü bir siyasal güç haline gelmiştir. Popülist liderler, halkın “gerçek” sesi olduklarını vurgulayarak, mevcut elitlere ve geleneksel politikaya karşı sert eleştirilerde bulunmaktadır (Mudde, 2004). Bu hareketlerin yükselişi, sadece belirli devletlerdeki iktidar değişimlerini değil, aynı zamanda küresel politikaların da yeniden şekillenmesini hızlandırmıştır. Popülizm, demokratik sistemlerin zayıflamasına ve kutuplaşmanın artmasına neden olmaktadır. Çoğu zaman, popülist liderler halkla doğrudan bağ kurarak, hükümetlerin halkla olan

---

4 Algoritma ile yönetim.

ilişkisinde yeni bir paradigma yaratmakta ve bu süreç, iktidarın daha merkezîyetçi ve tek adam yönetimlerine kaymasına yol açmaktadır.

Popülizmin yükselmesiyle birlikte, otoriterleşme eğilimleri de artmıştır. Otoriterleşme, demokrasilerin erozyona uğraması anlamına gelir. XXI. yüzyılda, otoriter yönetimler sadece askeri darbelerle değil, demokratik yollarla seçilen liderler tarafından da güçlendirilmektedir. Bu süreç, örneğin Türkiye’de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın iktidarını pekiştirmesiyle ya da Rusya’da Vladimir Putin’in iktidarını sürdürmesiyle somutlaşmaktadır (Levitsky and Way, 2010). Otoriterleşme, genellikle medya üzerindeki denetimin artması, yargı bağımsızlığının zayıflaması ve muhalefetin susturulması gibi mekanizmalarla gerçekleşmektedir. Otoriterleşmenin yükselmesi, demokratik normların aşındığını ve devletlerin daha merkezîyetçi bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Bu durum, XXI. yüzyılda iktidarın daha tek tip bir yapıya bürünmesine ve halkın siyasal katılımının daralmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, demokrasiye duyulan güvenin azalması ve popülizm ile otoriterleşmenin güçlenmesi, küresel ölçekte bir demokrasi krizini tetiklemiştir. Demokrasi, çoğu zaman halk iradesi ile hükümetin uyumlu bir şekilde çalışması gereken bir sistem olarak tanımlanırken, XXI. yüzyılda bu idealin gerçeğe dönüşmesi giderek zorlaşmaktadır. 2010’ların sonlarına doğru, Batı dünyasında özellikle Avrupa’da Brexit gibi referandumlar ve Donald Trump’ın Amerika’daki seçim zaferi, demokrasinin krizini belirginleştiren olaylar olmuştur (Mudde and Kaltwasser, 2017). Bu tür gelişmeler, halkın politikaya olan güveninin azalmasını ve devletlerin demokratik meşruiyetinin sorgulanmasını beraberinde getirmiştir. Demokrasi krizinin derinleşmesi, devletlerin iktidar yapılarını yeniden düşünmeye zorlamaktadır. Bu bağlamda, XXI. yüzyılda iktidar, demokratik sistemlerin aşındığı, otoriter yönetimlerin ise güç kazandığı bir düzleme evrilmektedir.

Teknolojik gelişmeler, bu dinamiklerin merkezinde yer alır. Dijital medya, sosyal medya platformları ve yapay zekâ teknolojileri, popülizmin yayılmasına ve otoriter yönetimlerin güç kazanmasına yardımcı olmaktadır (Tufekci, 2017). Bu teknolojiler, devletlerin egemenliğini zayıflatırken, çok uluslu şirketlerin güç kazanmasına olanak tanımaktadır. Facebook, google ve twitter gibi teknoloji devleri, sadece ekonomik anlamda değil, aynı zamanda sosyal ve siyasal anlamda da büyük bir etkiye sahiptir. Bu şirketlerin gücü, devletlerin politikalarını etkileyebilir hale gelmiş, dijital alanlarda egemenlik mücadelesi, iktidarın yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır.

Son yüzyılda iktidar öngörülleri, otoriterleşme ve popülizmin daha belirgin hale gelmesiyle şekillenmektedir. Gelecekte, dijital teknolojilerin ve

küresel kapitalizmin etkisiyle, devletlerin egemenlik anlayışlarının değişmesi beklenmektedir. Bu değişim, devletlerin iktidarlarını pekiştirmeye yönelik dijital araçlar kullanmalarını ve aynı zamanda çok uluslu şirketlerle yeni tür iş birliklerini zorunlu hale getirecektir (Zuboff, 2019). Bu durumda, demokrasiye olan güvenin azalması ve halkın siyasal katılımının daralması, otoriter yönetimlerin meşruiyet kazanmasına zemin hazırlayacaktır. Özet olarak popülizm, otoriterleşme ve demokrasi krizlerinin, XXI. yüzyıl iktidar öngöruları üzerinde belirleyici bir etkisi vardır. Demokrasiye olan güvenin azalması ve otoriter yönetimlerin yükselmesi, küresel siyasetinde iktidarın yeniden yapılandığı bir dönemi işaret etmektedir. XXI. yüzyılda, devletler ve halklar, demokrasiyi savunma mücadelesi verirken, aynı zamanda teknolojinin ve küresel güç odaklarının etkisiyle yeni iktidar yapılarına evrilmektedirler.

3.3. Jeopolitik Yeni Güç Dengeleri ve Bürokratik Dönüşüm

XXI. yüzyılda, küresel düzeydeki güç dengeleri ve jeopolitik yapılar, büyük bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca geleneksel büyük güçler arasındaki ilişkilerle değil, aynı zamanda çevresel ve ekonomik faktörlerle de şekillenmektedir. İklim değişikliği, gıda güvenliği ve doğal kaynakların kontrolü gibi küresel tehditler, ülkeler arasındaki güç mücadelesinin ve jeopolitik rekabetin yeni parametrelerini oluşturmuş, uluslararası ilişkilerdeki dengeleri yeniden tanımlamıştır (Friedman, 2020: 56). Bu bağlamda, yeni güç dengeleri, hem devlete dayalı aktörlerin hem de çok uluslu şirketlerin ve uluslararası kuruluşların etkisiyle şekillenmeye devam etmektedir.

Jeopolitik dönüşümlerin en temel etkenlerinden biri, doğal kaynakların dağılımındaki eşitsizlik ve bu kaynaklara erişim üzerindeki rekabettir. Özellikle enerji kaynakları ve tatlı su gibi stratejik kaynaklar, küresel güçler arasındaki mücadeleyi belirleyen en önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Allison, 2017: 22). Özellikle Asya Pasifik bölgesinde, Çin'in deniz yollarındaki kontrolü güçlendirmesi ve Hindistan'ın ekonomik büyümesi, bu bölgenin küresel jeopolitikteki rolünü yeniden şekillendirmiştir. Bunun yanı sıra, Orta Doğu'da petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarının hala dünya ekonomisindeki belirleyici rolü, bölgesel istikrarsızlık ve güç mücadelelerine yol açmaktadır (Kissinger, 2014: 88).

Ancak XXI. yüzyılda jeopolitik dönüşümleri etkileyen sadece enerji ve ham maddeler değil, aynı zamanda çevresel tehditler de bulunmaktadır. İklim değişikliği, dünya genelindeki iktidar ilişkilerini ve devletlerin dış politikalarını derinden etkilemektedir. Küresel ısınma, deniz seviyesindeki yükselme ve doğal afetlerin artışı, bazı bölgeleri yaşanmaz hale getirirken,

diğer bölgelere de göç hareketlerine ve çatışmalara yol açmaktadır (Pachauri and Meyer, 2014: 3). Örneğin, Pasifik Adaları'nda iklim değişikliği nedeniyle toprak kayıpları yaşanırken, Arktik bölgesindeki buzulların erimesi, yeni deniz yollarının açılmasına ve buradaki kaynakların kontrolü konusunda bölgesel güçlerin rekabetine yol açmaktadır (Stokke, 2017: 212).

İklim değişikliğinin etkileri, sadece çevresel değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve güvenlik sorunlarını da gündeme getirmektedir. Tarım ürünlerinin verimliliği, su kaynaklarının azalması ve gıda güvenliği gibi sorunlar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük krizlere yol açabilmektedir. Gıda tedarik zincirlerinin kırılganlığı, küresel ticaretin aksaması ve gıda fiyatlarındaki artışlar, kitlesel göçlere, siyasi istikrarsızlıklara ve hatta çatışmalara neden olabilmektedir (Food and Agriculture Organization [FAO], 2018: 6). Gıda güvenliği, ulusal güvenlik meselesi haline gelmiş, bu durum da ülkeleri gıda üretimi ve ithalatı üzerinde daha fazla kontrol sağlamaya zorlamıştır. Bununla birlikte, çevresel sorunlar ve doğal kaynakların azalan miktarları, devletlerin jeopolitik stratejilerini yeniden şekillendirmelerine neden olmaktadır. Su ve gıda güvenliği gibi temel yaşam kaynaklarının kontrolü, ülkeler arasında yeni bir stratejik rekabet alanı yaratmaktadır. Örneğin, Afrika'daki su kaynakları üzerindeki kontrol, sadece bölgesel değil küresel jeopolitik ilişkilerde de önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, tarım politikaları ve su yönetimi, gelecekteki çatışmaların ve iş birliklerinin temelini oluşturabilir (U.S. National Intelligence Council, 2017: 25).

Jeopolitik dönüşümlerin bir diğer boyutu, dijitalleşmenin yükselen etkisiyle şekillenen yeni güç ilişkileridir. Özellikle XXI. yüzyılda, dijital teknolojilerin hızlı gelişimi, devletler ve çok uluslu şirketler arasında yeni rekabet alanları yaratmıştır. Siber güvenlik, dijital altyapıların kontrolü ve veri hâkimiyeti gibi konular, sadece ekonomik değil, aynı zamanda stratejik anlamda büyük öneme sahiptir. Büyük teknoloji şirketlerinin, veri ve dijital hizmetler üzerinden küresel gücü elinde bulundurması, ulusal egemenlik anlayışını zorlamakta ve yeni bir dijital jeopolitik düzene işaret etmektedir (Zeng, 2020: 134).

Söz konusu dijital ve jeopolitik dönüşümler XXI. yüzyılda bürokrasinin alacağı yeni biçimle eklemlendiğinde bir yandan vatandaş odaklı, şeffaf, hızlı, katılımcı bir hale gelebilir. Diğer yandan örgütsel anlamda daha esnek, katı hiyerarşik yapıdan uzak, yatay örgütlenmeyi esas alan, işbirliği esasıyla çalışan örgütsel yapılar bürokrasiyi daha işler, hızlı, hatasız ve engelleri azaltılmış bir yapıya büründürebilir. Kâğıda dayalı işlerin azaltılmasıyla daha çevreci bir bürokrasi anlayışı hâkim hale gelebilir. Ayrıca ticaret ve göç gibi alanlarda

bürokratik yapıların ön plana çıkararak dijital diplomasi veya küresel yönetim temelinde çalışmalar yürütmeleri beklenebilir.

Sonuç

Siyasal iktidarın geçmişten bugüne aldığı biçim ve taşıdığı içeriğin farklılaştığı bilinen bir gerçektir. Özellikle günümüz açısından ele alındığında siyasal iktidar, insanlık tarihinin son aşamasında yaşanan teknolojik ilerlemelerden ve dijitalleşmeden belirgin biçimde etkilenmiştir. Devam eden süreçte yapay zekâ ve algoritmalar yoluyla siyasetin ve yönetimin dönüşümünü içeren yeni süreçlerin siyasal iktidarları nasıl biçimlendireceği halen büyük belirsizlikleri bünyesinde taşımaktadır. Bu belirsizlikleri aşabilmek ve tehditlere güçlü bir direnç oluşturabilmek için otoriter yönetimler yükselmekte, halkı konsolide etmek isteyen otoriter yönetimler popülist söylemler geliştirmekte ve demokrasi bu süreçten olumsuz etkilenmektedir. Nihayetinde siyasal iktidarlar, dış ilişkiler söz konusu olduğunda jeopolitik argümanlarını dönüştürmekte, diğer yandan da esnek ve kabiliyetli bir devlet organizasyonu oluşturabilmek için bürokratik bir dönüşüm yaşama zarureti taşımaktadırlar. 21. Yüzyılda değişen ve dönüşen dünyanın yeni risk ve belirsizliklerine dirençli olabilmenin yollarını arayan yeni siyasal iktidar biçimleri çokça tartışılacaktır. Ancak her ne biçimde olursa olsun siyasal iktidarların yeni durumlara karşı geliştirdikleri bağımsızlıkların toplumsal kökenli refleksler olmaları ve toplumsallaşmanın ürünü siyasalara dayanmaları halinde dayanıklı olmaları mümkün görünmektedir.

Kaynakça

- Allison, G. (2017). *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Bauman, Z. (2000). *Siyaset Arayışı*. Metis Yayınları.
- Beck, U. (1999). *Siyasallaşımın İcadı*. İletişim Yayınları.
- Benkler, Y. (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press.
- Eryılmaz, B. (2010). *Bürokrasi ve Siyaset*. Alfa Yayınları.
- Brenner, N. (2004). *New State Spaces: Urban Governance and the Rescaling of Statehood*. Oxford University Press.
- Castells, M. (2010). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell.
- Cerny, P. G. (1998). "Neomedievalism, Civil War and the New Security Dilemma: Globalization and the Territorialization of Governance." *Civil Wars*, 1(1), 36-64.
- Cerny, P. G. (2010). *Globalization and the Limits of National Sovereignty*. In J. G. Ruggie (Ed.), *Multilateral Diplomacy in the Age of Globalization* (pp. 35-56). Springer.
- Cerny, P. G. (2010a). *Rethinking World Politics: A Theory of Transnational Neopluralism*. Oxford University Press.
- Cox, A. and Furlong, P. (1985). *Power in Capitalist Societies*, St. Martin's Press.
- Dursun, D. (1997). *Siyaset Bilimi*. Beta Basım A.Ş.
- Food and Agriculture Organization (FAO). (2018). *The State of Food Security and Nutrition in the World 2018*.
- Friedman, T. L. (2007). *The World is Flat: A Brief History of the Twenty-First Century*. Farrar, Straus and Giroux.
- Friedman, T. L. (2020). *Thank You for Being Late: An Optimist's Guide to Thriving in the Age of Accelerations*. Farrar, Straus and Giroux.
- Guehenno, J. M. (1998). *Demokrasinin Sonu*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Held, D. and Mc Grew, A. (2007). *Globalization/Anti-Globalization: Beyond the Great Divide*. Polity Press.
- Keohane, R. O. and Nye, J. S. (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition*. Little, Brown and Company.
- Kissinger, H. (2014). *World Order*. Penguin Press.
- Levitsky, S. and Way, L. A. (2010). *Competitive Authoritarianism: Hybrid Regimes after the Cold War*. Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2004). *The Populist Zeitgeist*. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563.

- Mudde, C. and Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Oktay, C. (1997). *Siyasal Sistem ve Bürokrasi*. Derin Yayınları.
- U.S. National Intelligence Council. (2017). *Global Trends: Paradox of Progress*. U.S. Government Printing Office.
- Pachauri, R. K. and Meyer, L. A. (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report*. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC).
- Rosenau, J. N. (2003). *The Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations*. Oxford University Press.
- Sassen, S. (2006). *Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages*. Princeton University Press.
- Slaughter, A. M. (2004). *A New World Order*. Princeton University Press.
- Stokke, K. (2017). *Arctic Strategies and Security: An Analysis of the Arctic's Role in International Relations*. Routledge.
- Tufekci, Z. (2017). *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. Yale University Press
- Yazıcı, B. (2017). *Sivil Toplum ve Siyasal İktidar İlişkisinin Karşılaştırmalı Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zeng, J. (2020). *The Digital Silk Road: China's Quest to Wire the World and Win the Future*. New York University Press.
- Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. PublicAffairs.